

## Vzájemné prolínání různých světů

Rudolf Steiner

*Typ náměsíčního člověka, typ Jakoba Bohma a typ Swedenborga • Ponderabilita, světlo a plnost fyzického světa; imponderabilita, temnota a prázdnota duchovního světa •*

*Měsíční síly v náměsíčním člověku • Exaktní jasnozřivost • Druhé vidění Jakoba Bohma • Pozůstatek slunečního vývoje Země • Kouzelná zrcadla • Oberlin, Paracelsus • Teplota a chlad - Saturn - Swedenborg • Realizovaný zrcadlový obraz*

V životě lidí se nadmyslový a smyslový svět neustále prolínají a už jsem poukázal na extrémní případy, kdy do sebe tyto dva světy, nebo vlastně všechny tři světy vzájemně zasahují, aniž by se o to člověk svým vlastním vývojem nějak přičinil. Dnes budeme hovořit o takovýchto typech vzájemného prolínání různých světů; mám v úmyslu pohovořit nejprve o obvyklém typu náměsíčního člověka, potom o typu Jakoba Bohma a nakonec o typu Swedenborga.

Tyto tři typy se k sobě mají tak, že každý z nich nás zároveň jakoby v jistém vesmírném experimentu upozorňuje na to, jak vývoj člověka souvisí s vývojem celého světa. A také na to bych právě na základě těchto tří typů chtěl upozornit.

Když se podíváme na tyto tři typy, které se s určitým ignorováním strážce prahu vydávají do duchovního světa a zase zpátky, zjistíme, že tyto typy - tedy obvyklý typ náměsíčního člověka, typ Jakoba Bohma a typ Swedenborga - vnímají nadmyslový svět nebo jsou v něm činné (jak tomu je zvláště u náměsíčního člověka) jiným způsobem, než jak se to děje skrze imaginativní, inspirované a intuitivní poznání. To je dáno tím, že vydá-li se člověk do duchovního světa, což nevědomky dělá každý člověk při každém spánku, jsou všechny věci - i to jsem už naznačil - jiné, než jsou tady ve fyzickém světě.

Existují především tři vlastnosti nadmyslového světa, které jsou úplně protichůdné vlastnostem fyzického světa. A tuto protichůdnost pociťuje člověk natolik silně, pociťuje ji jako natolik zasahující do všeho, co ve fyzickém světě považuje za pravdivé, správné, zdravé atd., že za současného pozemského stavu duše a těla vůbec není možné, aby byl člověk do nadmyslového světa jen tak uveden.

Proto ve své knize *Jak dosáhnout poznání vyšších světů?*, která byla do angličtiny přeložena pod titulem *Initiation*, tak naléhavě upozorňuji, že musí být provedena náležitá příprava na vstup do nadmyslového světa. A všechno je tam popsáno tak, aby člověk, bude-li se řídit pokyny této knihy, tuto přípravu v každém ohledu učinil, to znamená, aby do nadmyslového světa vstoupil správně. Ovšem tři typy, o kterých dnes budu mluvit, do něj nevstupují takto připravené, ale spíše řízením svého osudu, a jejich osud, jejich karma je pak také chráněno před různými nebezpečími; dokonce je tomu tak, že právě řízením jejich osudu, jejich karmy se obecné lidstvo seznamuje s věcmi, s nimiž by se jinak mohlo seznámit jen prostřednictvím imaginativního, inspirovaného a intuitivního poznání.

V duchovně-nadmyslovém světě zaprvé ustává veškerá tíže, veškerá gravitace. Pokud je člověk skutečně v duchovním světě, nikdy není v něčem ponderabilním, nýbrž v imponderabilním. První prožitek v něm je takový, že v okamžiku, kdy vědomě vstoupí do duchovního světa, má pocit, jako by mu ve fyzickém světě zmizela půda pod nohama a on se na svém místě musel držet svou vnitřní silou. Musíte si tedy představit, že tento pocit se nutně musí dostavit, chce-li být člověk skutečně v duchovním světě, tedy pocit, který by se dostavil tady ve fyzickém světě, kdyby mu nějaký démon sebral půdu pod nohama a on by se nesměl řídit tíží, ale musel by se svou vlastní silou udržovat volně ve vesmírném prostoru.

Druhou věcí, která se dostaví v nadmyslovém světě, je, že ustane to, co ve fyzickém světě existuje jako smyslové vnímání. Zkráceně můžeme říci, že v nadmyslovém světě ustane světlo a člověk je vystaven temnotě. To je ovšem řečeno jen částečně, neboť ve skutečnosti neustane pouze světlo - to ustává i pro slepce ve fyzickém světě, ti však mají ještě ostatní smyslové vjemy; ve vědě o duchu se ovšem pojmem „světlo“ shrnuje často také všechno ostatní - ustává to, co je barvou a světlem samotným, to, co je slyšitelné, co je hmatatelné, co vnímáme jako teplo atd. To všechno v nadmyslovém

světě ustává a člověk pak řekne - a aby naznačil tuto skutečnost, použije označení pro smyslový vjem, který je pro většinu lidí hlavní - že se všechno ztrácí v temnotách, místo aby se to rozjasnilo.

A tím třetím, co se dostaví v duchovním světě a pro co si člověk musí vytvořit rázný cit, je, že na místo plnosti nastoupí prázdnota. Tady ve fyzickém světě máte všude něco, co si můžete ohmatat. Když nic neohmatáváte, máte alespoň vzduch, ve kterém se nacházíte. Všude kolem je plnost. V duchovním světě je všude na rozdíl od plnosti prázdno. Proto můžeme říci: Tady ve fyzicko-smyslovém světě panuje ponderabilita, světlo ve fyzickém smyslu, čímž jsou míněny všechny smyslové vjemy, a plnost; v duchovním světě panuje imponderabilita, temnota, již si člověk musí sám projasnit světlem, které si vytváří v nitru během svého vývoje, a prázdnota, kterou musí sám vyplnit bytostným přijatým tak, že se prostřednictvím intuice vpraví do jiných duchovních bytostí a tím prázdnotu pro vyšší vědomí opět vyplní.

Jestliže je ovšem člověk na základě instinktivního osudu místo do ponderability, do tíže uveden do oblasti, kde panuje imponderabilita, zmocní se ho vnější síly, síly spočívající mimo Zemi. Cho- dí-li člověk ve fyzickém světě po Zemi - mimochodem, i když leží - je vždycky vystavený tíži. Když je ale na určité momenty této tíže zbaven, dostaví se místo tíže protiúder, totiž „protitíže“. Člověk v sobě prožije sílu, která ho vlastně táhne pryč od Země, místo aby ho k Zemi upoutávala. Je to tatáž síla, jež kromě odráženého světla vychází z Měsíce.

Chodí-li tedy člověk po Zemi, je v běžném životě vystaven zemské tíži působící tímto směrem. Je držen na Zemi. Když je vzhledem ke své karmě, která je pak spojená s přírodními silami, jež v něm působí, na jisté momenty svého života této zemské tíže zbaven, začnou působit měsíční síly jako protitíže, jako antigravitace a účinkují v člověku, který vstane a začne chodit, i když spí. Je pak vystavený silám, které v jeho lidské bytosti působí v jeho fyzickém a éterném těle a jsou příbuzné silám, jež odráží Měsíc nejen v podobě světla; jsou příbuzné mnoha dalším silám odráženým Měsícem k Zemi.

Tyto síly člověka přitahují a neustále ho chtějí od Země odtrhnout. A v tomto okamžiku svého života, kdy se ho místo gravitačních sil Země zmocní antigravitační síly Měsíce, působící opačně než síly Země, se může začít potulovat, jak tomu bývá u náměsíčných lidí. Síly, které pak v člověku vládnu, jsou úplně jiné než normální zemské síly. To ovšem platí jen pro dnešní stav lidstva. Tyto síly, které vidíte jen u náměsíčného člověka, jsou dnes abnormální. Když bude pod vlivem měsíčních sil chodit po střeše a vy na něj zavoláte jeho pozemským jménem, spadne dolů. Když spadne, okamžitě se dostane do oblasti zemských sil; způsobem, jakým dnes lidé dostávají jméno, ho totiž dostávají jenom dnes. V jiných epochách vývoje Země taková jména nedostávali. Ovšem to, co tu vládne v člověku, bylo v jiných epochách Země právě tím normálním. Kdo celou věc chápe, vidí pozemského člověka ve stavu, který dnes nazýváme normálním, tj. spojeného se současnými silami Země. Ná- měsíčný člověk ho odkazuje od vývoje lidstva k vývoji světa, a sice k oné epoše ve vývoji světa, kdy byl tento vývoj vývojem měsíčním.

V okamžiku, kdy člověk vstoupí do oblasti měsíčního vývoje, se začne chovat tak, jako kdyby vůbec nežil na Zemi ve fyzické oblasti, ale jako by žil v astrálním světě; jeho fyzickému tělu se sděluje pouze astralita. Astrální tělo používá jeho fyzické tělo. A to, co astrální tělo takto fyzicky vytváří, bylo kdysi v dávných dobách měsíčním vývojem. Co dnes ještě upomíná na tuto astrální činnost ve fyzické oblasti, bylo kdysi vývojem světa, měsíčním vývojem a jednou jím to [opět] bude. Člověk pak ovšem bude ve vědomém stavu chodit tímto způsobem po šikmých plochách a bude schopen volně se pohybovat po svislých stěnách, tak jak to dnes dovedou jen mouchy. Upozorňuje nás to na to, co bude v budoucnosti: na jupiterský vývoj.

Jestliže tedy správně pochopíme náměsíčného člověka, můžeme na fyzickém obraze, který nám takový člověk poskytuje (jako kdyby nám příroda sama předváděla nějaký experiment), to, čím jsme prošli - ovšem nikoli ve fyzicky-masité hmotě, nýbrž v nekonečně jemnější substanci - během měsíčního bytí a čím opět projdeme v budoucím, jupiterském vývoji, naučíme-li se v plně jasném vědomí ovládat fyzickou substanci. Náměsíčný stav tak poukazuje na něco, co je minulostí a budoucností vývoje světa.

V tomto ohledu máme co dělat s člověkem, jehož můžeme nazývat člověkem měsíčním. A tito měsíční lidé se na jisté okamžiky svého života stávají náměsíčnými.

To, co spící člověk provádí v náměsíčném stavu, ono pohybování se v beztlíži, v imponderabilitě, je možné provádět za plného vědomí duchovně, má-li člověk zároveň sílu zadržet se při tom a zůstat zcela bez pohybu. Můžeme tedy říci, že náměsíčný člověk se řídí podněty měsíčních sil, nevědomě se jim poddává, vykonává každý pohyb, který mu vnutí. Člověk, který vstoupí do vědomé exaktní jasnozřivosti, takové pohyby zadrží, žádné nevykoná. Tím, že žádné takové pohyby nevykonává, že je všechny zadrží, se v něm

tyto pohyby promění a stanou se intuicemi. Vědomá intuice jako nejvyšší exaktní jasnozřivý vývoj tedy spočívá vlastně v zadržení toho, co náměsíčný člověk musí vykonávat poslušen svých instinktů, protože se musí těmto silám poddat, zcela se jim otevřít. Člověk, který je promění, se fyzickým měsíčním silám neotevívá, ale měsíční síly v sobě zadrží a intuitivně tím dospěje k oddanosti příslušné duchovnosti, dospěje k intuici.

Na těchto měsíčních lidech lze tedy skutečně velmi dobře studovat na jedné straně poměr člověka k vývoji světa a na druhé straně to, čím jsou - abych tak řekl, jako opak náměsíčných lidí - lidé exaktně jasnozřiví. Jestliže jsou totiž náměsíční lidé lidmi instinktivními, pak jsou exaktně jasnozřiví lidé lidmi intuitivními, lidmi zadržujícími pohyb a odolávajícími Měsíci. To je to, co v tomto bodu ukazuje poměr člověka ke světu.

Druhým typem takových lidí, které chci dnes probrat, je typ Jakoba Böhma. Jakob Bohme byl jako celý člověk uzpůsoben tak, že jakoby přirozeným vedením svého osudu, své karmy před sebou mohl mít v jistých okamžicích svého života v plně bdělém stavu místo Sluncem projasněného světa temnou prostorovost. Po tom, co jsem již naznačil, vám bude zřejmé, že se při tom nejedná o pouhou temnotu ve vztahu ke světlu, ale ve vztahu k mlčení všech smyslových kvalit. Jakob Böhme mohl mít v jistých okamžicích svého života před sebou temnotu místo jasu, mlčení a klid místo tónů, které vytváří svět, místo tepla lhostejnost vůči teplu nebo dokonce chlad, který bychom mohli nazvat antiteplem, atd. Takže kdyby člověk z této strany prostřednictvím inspirace sledoval jeho stav, musel by si říci (aniž by se byl on sám takto vnímal): Jakob Böhme má v jistých okamžicích svého života před sebou absolutní temnotu místo Sluncem projasněného prostoru.

Lidé, kteří to mohou prožít, aniž by si to uvědomili, takže se v lehounkém spánku ještě naprosto cítí ve světě projasněném Sluncem, takoví lidé mají to, co nazýváme deuterioskopií neboli druhým viděním. A Jakob Böhme měl v nejvyšší míře to, co nazýváme druhým viděním. Jenom to u něj bylo utvářeno tak, že to tolik nevztahoval k jednotlivým pozemským věcem, jako spíše ke konstituci celé Země. Jaké bylo v důsledku toho jeho nazírání?

Představme si toto - nakreslil bych to schematicky: Ostatní lidé mají tady před sebou sluneční jas. Jakob Böhme měl - a sice počínaje bodem, kde se jinak kříží zorné paprsky očí, pohlížejí-li na více či méně vzdálený předmět, za tímto bodem stýkání zorných paprsků očí nebo také za bodem, kde, položíme-li pravou ruku přes levou, nenastává vnější citění, nýbrž citění sebe sama, takže je to, jako kdyby tu byla stěna - měl tedy Jakob Böhme tady před sebou temnotu, mlčení smyslu.

Živě si to představte: máte před sebou temnotu. Zcela přesně to odpovídá následujícímu smyslovému obrazu. Budete-li mít před sebou zrcadlo, neuvídíte, co je za ním; uvídíte jenom to, co je před zrcadlem. Tak je tomu duchovně u někoho, kdo vidí jako Jakob Böhme. V důsledku toho, že vzadu je temnota, zde vpředu vzniká něco jako zrcadlová stěna; a to, co je duchovně za ní, pozemský svět ve své duchovnosti, se v ní pak člověku zrcadlí. Kdybyste tedy patřili k typu Jakoba Böhma, pohlíželi byste v jistých okamžicích svého života do temnoty, a díky tomu, že by vám tato temnota odrážela to, co duchovně žije v bytí Země, byste viděli duchovní konstituci Země, to, co se děje v bytí Země.

V případě Jakoba Bohma jde o mohutné druhé vidění. U jiného člověka tomu může být tak, že před sebou bude mít v jistých okamžicích svého života temnotu, která mu skryje fyzické světlo, což mu pak poskytne možnost pohlížet do duchovního světa. Pokud pak dokáže náležitě zacházet s tímto duchovním zrcadlem, které prostě spočívá v existenci temnoty, může prostřednictvím vnitřní komunikace mezi vším pozemským vnímat, řekněme, činy nebo dokonce myšlenky svého přítele prodlávajícího v Americe, zatímco on sám se bude nacházet v Evropě. To, co vnímáme fyzickými očima, fyzickými smysly, jsou totiž především účinky Slunce. Existují však skryté účinky Slunce. Tyto skryté účinky Slunce žijí ve všech věcech, žijí v nerostech, rostlinách, zvířatech a žijí i v člověku. A zatímco se nacházíte v Evropě, jste prostřednictvím skrytých účinků Slunce, které ve vás jsou, ve spojení s tím, co prožívá váš přítel žijící třeba až v Americe také prostřednictvím těchto skrytých účinků Slunce.

Tato spojení působí v karmě. Nejednoho člověka už jeho osud svedl v manželství, v přátelství, v lásce dohromady s někým, koho vůbec neznal, kdo byl v určité době v Americe; v karmických účincích na Zemi působí skryté účinky Slunce. Tady se skryté účinky Slunce stávají viditelnými jako v zrcadle. Skutečnost, že tomu tak je zvláště tehdy, máme-li co dělat s lidmi, kteří žijí odloučeně na ostrovech, v horských údolích nebo v jiné krajině v tomto ohledu příznivé, že se zvláště tady vyskytuje druhé vidění, které tu, abych tak řekl, naplňuje všechny lidi oné oblasti, je dána tím, že lidé žijící v jisté odloučenosti snadněji vnímají vnitřní komunikaci a mohou tím ve svém životě kolem sebe parciálně šířit zmíněnou temnotu; odtud onen skotský „second sight“ nebo vestfálský „zweites Gesicht“ - druhé vidění, které tak krásně popsal Oberlin z uzavřeného

alsaského údolí Steintalu atd.; v takových zvláštních lokalitách Země se tyto věci vyskytují. Skutečnosti, které se odehrávají na Zemi a jsou opravdovými, pravými skutečnostmi jako například ta, o níž jsem nyní mluvil, tyto skryté účinky Slunce musíme přece jen posuzovat jinak, než jsme většinou zvyklí posuzovat v dnešní materialistické době.

Jistí lidé v dnešní materialistické době, kteří si při tom připadají nesmírně chytře, diskutují o tom, zda existoval král Artuš nebo nikoli, zda je to reálná, anebo bájná postava. Kdo celou tu věc chápe, bude mluvit úplně jinak. Pro něj jsou lidé, kteří zpochybňují, že král Artuš žil, mnohem bájnější než král Artuš! Pro toho, kdo vidí tyto skutečnosti, je učenec, který zpochybňuje Artušovu existenci, i přes svou fyzickou přítomnost mnohem větší legendou a bájí než král Artuš samotný.

A tak jsou lidé, jež mají toto druhé vidění - což se u Jakoba Bohma projevilo v nejvyšší míře - zvláštními slunečními lidmi. Tak jak člověk očima ve vnějším světě obvykle vnímá sluneční působení, jsou tito lidé vnitřně prostoupeni sluneční silou, skrytými účinky Slunce. Tak jako byl první zmiňovaný typ člověkem měsíčním, je typ lidí druhého vidění, typ Jakoba Bohma, člověkem slunečním - sluneční lidé, kteří v sobě zase přirozeným řízením své karmy nesou to, co je dnes abnormální, co však naprosto odpovídá realitám. Co je dnes abnormální, však bylo i tady v jistých dobách naprosto normální.

Jestliže si tedy uvědomíme, co mohou tito lidé druhého vidění vnímat, jestliže si uvědomíme síly, skryté sluneční síly, jimiž jsou tito sluneční lidé prostoupeni, pak si řekneme: To, co je dnes abnormální, tedy život ve skrytých účincích Slunce, bylo kdysi, v dávnější epoše vývoje Země normální a jednou to zase normální bude. Normální to bylo v epoše ve vývoji Země, která jakožto epocha slunečního vývoje předcházela vývoji zemskému. V ní bylo normální, že se lidé všude dívali do temnoty jako do zrcadla, takže se jim odráželo vše duchovní. Celá Země prošla vývojem, který z jejich sil tenkrát učinil člověka člověkem slunečním, s jeho lehkou, prchavou materií. To bylo v tlumeném, velmi tlumeném stavu vědomí.

Jednou to nastane zase. Tehdy bude člověk za plného vědomí schopen vyzařovat temnotu do svého okolí a tím sám sobě vyvolávat zrcadlový obraz celého světa. A pak se dostaneme do stadia vývoje, které mohou označit za stadium Venuše a které je jedním z budoucích stadií vývoje Země. Člověk se musí zbavit své hrubé smyslovosti, své hrubé vnímavosti, své hrubé citlivosti vůči fyzickému prostředí a musí ze sebe vytáhnout svou volnou vnímavost, chce-li dospět ke druhému vidění.

Toho lze také zcela niterným způsobem dosáhnout, i když to není tak docela bez nebezpečí. Lze toho dosáhnout tím, že člověk upřeně hledí - nikomu to neradím, chci jen uvést tuto skutečnost - na nějaký lesklý předmět; tím se vyvolá fascinace. Vnější citlivost se tak poněkud ochromí a vnitřní citlivost vystoupí o něco více do popředí. Tím vzniká to, co se objevuje jako druhé vidění. V dávnějších dobách se toto druhé vidění v jistých souvislostech vyvolávalo zcela systematicky. A příběhy pojednávající o tomto vyvolávání druhého vidění hovoří o takzvaném kouzelném zrcadle. Kouzelná zrcadla byla nástroji k vyvolávání fascinace, k utlumení vnější vnímavosti a tím jako protiúčinek k vyvolání vnímavosti vnitřní. Použitím nástroje, fyzického zrcadla se tedy vyvolávalo duchovní zrcadlení. Při tom nezáleželo na tom, co člověk ve fyzickém zrcadle viděl; fyzické zrcadlo pouze utlumilo vnější vnímavost a jeho pomocí se vyvolala vnímavost vnitřní. Vznikla tak víra, že v kouzelném zrcadle člověk uvidí city a myšlenky vzdálených přátel atd. Ve skutečnosti uviděl duševní stav vyvolaný tímto vnějším smyslově-fyzickým zrcadlem.

Ten, kdo vidí tímto způsobem, vidí veskrze skutečnosti. Vidí to duchovní, co se odehrává v říších přírody; a je tím do jisté míry spojen se vším, co má v Zemi samotné sluneční charakter. Chceme-li skutečně porozumět spisům Jakoba Bohma, musíme jim rozumět tak, že veškerý jejich obsah je vlastně složitě, úžasné druhé vidění.

Jiná osobnost, Paracelsus, byl uzpůsoben podobně, přesto však poněkud jinak. Ke své vnímavosti měl navíc silnější intelekt. Proto si své obrazy z druhého vidění vždycky také interpretuje. Když člověk intelektuálně přemýšlí o fyzicko-smyslových věcech, tak je nemění. Intelektualita je vůči konstituci fyzicko-smyslových věcí bezmocná. Avšak vůči tomu, co člověk vidí v onom zrcadlení, jak jsem ho popsal, intelektualita bezmocná není. Vnímání čistě z pozice druhého vidění vnitřní konstituci světa je možné jen pro člověka, jako je Jakob Bohme, který se vnějším věcem dokázal zcela nesobecky oddávat. Tato nesmírná láska žijící v Jakobu s níž viděl všechny věci a která se pak otiskla do jeho pojetí zrcadlových obrazů duchovna ve světě, tato nesmírná láska u něj promlouvá skoro z každého řádku. A tak u něj zrcadlové obrazy jako určité imaginace duchovna ve světě zůstaly neobyčejně ryzí.

V případě Paracelsa, který měl silně vyvinutou intelektualitu, se tyto obrazy jejím působením pozměňovaly. Jsou to tedy pozměněné zrcadlové obrazy. O tom, že dokonce i ve fyzické oblasti mohou zrcadlové obrazy pozměnit to, co zrcadlí, se můžete přesvědčit, když se někdy podíváte do zahradní zrcadlové koule na svůj obličej. Zcela jistě byste nechtěli, aby váš obličej vypadal tak, jak ho uvidíte v zrcadlových koulích umístěných na zahradě! Takto ovšem intelektualita pozměňuje zrcadlicí plochu, skrze kterou se člověk dívá, má-li takovou intelektualitu jako Paracelsus. I tak se ale člověk dostává hlouběji do oněch vnitřních sil.

Proto se Jakob Bohme se svým skutečně na nejvyšší míru dovedeným láskyplným pohlížením na věci stal jejich kontempla- tivním pozorovatelem. Paracelsus, který tíhnul spíše k vnitřním silám, měnil

zrcadlové obrazy a přizpůsoboval je, dospíval více k léčivým silám, skrytým ve věcech jako sluneční síly. Jestliže se to, co v člověku může žít v podobě skrytých slunečních sil, naučíme vědomě ovládat tak, abychom k vidění zrcadlových obrazů nepoužívali šířící se temnotu, ale abychom do temnoty vnášeli vnitřní světlo, které v sobě duchovně-duševně roznítime meditací, koncentrací atd., takže dokážeme prostor, obvykle pro- jasněný vnějším fyzickým Sluncem, vyplnit vnitřními skrytými slunečními silami, začneme sami duchovně-duševně svítit a osvětlovat si to, co tu je - potom vznikne vědomá imaginace. A tato vědomá imaginace je tím, co za plného vědomí - jak jsme na to jinak zvyklí v poznání - vynese na světlo to, co ve svých spisech sepsal Jakob Bohme; v jistém nevědění, protože to byl sluneční člověk, ale také s jistým nepatrným ovládním světa idejí atd.

A tak jako intuice souvisí s utajenými měsíčními silami vládnoucími v člověku, tak jako z utajených měsíčních sil vládnoucími v člověku, které jako náměsíčník rozvíjí ve svém potulování, vznikají síly intuice, jsou-li zadrženy, tak jsou zrcadlové obrazy, které vykouzlují skryté sluneční síly z duchovní temnoty, proměňovány ve vědomou imaginaci. Pokud člověk tyto zrcadlové obrazy nepřijímá, ale proniká je, když je místo toho, aby se na ně díval a nechával je na sebe působit, naskrz chápe, když tedy vědomě zachází s druhým viděním takřkajíc v obráceném stylu, když je naskrz chápe, pak vzniká vědomá imaginace.

Tak jako somnambulní\* typ žije v měsíčních silách a typ Jakoba Bohma v silách slunečních, tak žije třetí typ v poměrech tepla a chladu, které v podstatě vždycky existují v prostoru v blízkosti Země i v jejím širším okolí. Ve svém běžném životě si však na toto působení tepla zvykne. Existuje ovšem jistá jemná, velmi niterná vnímavost, která se stává nezávislejší na vnějším působení tepla a chladu, zato však velmi vnímavou, velmi citlivou vůči skrytému působení tepla a chladu procházejícímu vesmírným prostorem. Takovéto schopnosti vnímat skryté působení tepla a chladu, které se nachází ve vesmírném prostoru vedle obvyklých fyzických účinků tepla a chladu, pod jejichž vlivem je nám horko nebo zima, dosáhl v určitém okamžiku svého života Swedenborg. Chce- me-li proniknout do tajuplného Swedenborgova života, přijdeme pozvolna na to, jak se tato vnímavost vůči tepelným a chladovým poměrům vesmírného prostoru obklopujícího a prostupujícího Zemi objevila u Swedenborga v určitém věku v důsledku toho, že až do této chvíle byl vynikajícím vědcem v rámci oficiální vědy své doby. Swedenborgova díla v oblasti zcela oficiální vědy jsou velmi početná. 19 Nebyla tenkrát všechna hned zveřejněna a dnes existuje dokonce společnost švédských učenců, která chce v mnoha svazcích vydat spisy z jeho pozůstalosti v čistě vědecké oblasti.

Swedenborg ovšem právě takovým učencům poněkud zamotává hlavu. Musí totiž uznat, že vzhledem k těmto geniálním dílům byl zjevně jednou z nejgeniálnějších osobností své doby. V jistém okamžiku svého života se ovšem stal jasnozřivým, což podle názoru těch, kteří nyní vydávají jeho oficiálně uznaná díla, znamená, že se pomátl. - My se ale dnes musíme poněkud více zabývat tím, co se ve Swedenborgovi, poté co v sobě spojil veškeré ostatní uznávané vědění své doby, rozvinulo jako vyšší zření; musíme se blíže podívat na to, kvůli čemu se pro vnější oficiální poznání „pomátl“.

Nahlédneme-li tedy do Swedenborgovy osobnosti, zjistíme, že se takto „pomátl“ proto, že právě ve svých čtyřicátých letech rozvinul intenzivní lásku, překypující lásku k tomu, co se až dosud naučil. Jako málokterý jiný člověk na světě se Swedenborg naučil milovat vědění, poznání jako takové. A tato láska k poznání samotnému ho v určitém okamžiku jeho života přivedla k tomu, že dokázal svým způsobem nahlížet do duchovního světa, že se dokázal stát vnímavým vůči skrytým tepelným a chladovým poměrům vesmírného prostoru.

Tyto skryté tepelné a chladové poměry vesmírného prostoru nepocházejí z Měsíce, ani ze Slunce, ale v podstatě pocházejí z hvězdy, která ve vesmírném prostoru září vcelku skromně, ze Saturnu. Zvláštní skromné vyzařování Saturnu do planetárního vesmírného prostoru naší Země je zdrojem oněch skrytých sil, jimiž byl zejména Swedenborg v určitém okamžiku svého života prostoupen.

V důsledku toho se pak stal zvláště vnímavým vůči prázdnu, které je opakem plnosti obklopující nás všude ve smyslovém světě. Jednoho dne se mu otevřela vnímavost vůči prázdnu. Otevřela se mu však instinktivně a on sám o to neusiloval. Neprošel žádným podobným vývojem, který jsem popsal v knize *Jak dosáhnout poznání vyšších světů*. A tak pohlížel do světa, do něhož - není tím míněn svět fyzicko-smyslový - člověk pohlíží jenom tehdy, když pronikne to, co vesmírným prostorem proudí jako tepelné a chladové poměry, to znamená záření Saturnu. Kvůli tomu bylo jeho zření velmi zvláštní.

Když čtete, co Swedenborg podal jako výsledky tohoto svého zření, zjišťujete, že mají v podstatě charakter téměř až éterizovaných, zjemnělých pozemských zážitků. Duchové, které zří, andělé, archandělé atd., se sice pohybují nezávisle na ponderabilitě atd., avšak pohybují se téměř stejnou měrou jako pozemské bytosti. Člověk si může klást otázku: Je svět, který Swedenborg zřel, skutečný? Nebo je to něco, co ze svého vnitřního naplnění promítal ven do prázdna? - Neplatí ani jedno. Je to něco úplně jiného.

Kromě světa, do něhož člověk vidí svými fyzickými smysly, a světa, který pociťuje jako ten druhý, éterný svět,

\* Tj. náměsíční. (Pozn. překl.)

kromě těchto dvou světových sfér, světových teritorií, tedy fyzicko-smyslového a éterného světa, nás obklopuje také čistě duchovní svět, v němž žijí a pohybují se duchovní bytosti, které nikdy nesestoupí na Zemi, svět, v němž takové bytosti žijí a působí. Ovšem tyto bytosti, které žijí a působí v čistě duchovním světě, musí zasahovat do pozemského života. Proto musí to, co činí v čistě duchovním světě, sdělovat zemskému éteru. Takže to schematicky musíme nakreslit takto [nákres se nedochoval]: Tady je Země, obklopená a prostoupená svým zemským éterem; mimo Zemi - mohu to nakreslit jen prostorově, ale v podstatě je to mimoprostorové - se nachází svět duchovně činných bytostí. Tento svět duchovně činných bytostí vstupuje do zemské oblasti. Země je tím, čím je, jen díky činnosti duchovně činných bytostí. Tato činnost vyzařuje do zemské oblasti, zase však září zpět a zobrazuje se v zemském éteru. A tyto síly zemského éteru jsou skutečně éternými realizacemi duchovna stojícího nad nimi. Podíváme-li se na zemský éter kolem nás, nalezneme v něm sice činnost duchovních bytostí, ovšem v éterných obrazech.

Ta činnost samotná je nad ním nebo v něm. To, co nás na Zemi bezprostředně obklopuje, je činnost promítána dolů, a vlastně se nejprve promítá do Země a ze Země pak zpět do zemského éteru. Je to stejné, jako kdyby zrcadlové obrazy nezůstávaly pouhými obrazy, ale začaly by vyvíjet vlastní činnost. Tak tu máme duchovní činnost, která je vlastně Zemí vyzařována zpět do éteru. Tato duchovní činnost je reálnou projekcí duchovní činnosti.

To, co se odehrává v lidském těle nebo v přírodě, viděl Jakob Bohme v zrcadle, jak jsem vám to popsal, a pro Swedenborga se stala Země zrcadlem, které mu do éteru odráželo obrazy duchovní činnosti, duchovního světa. Je proto stejně správné říci, že to všechno, co viděl Swedenborg, není duchovní svět, jako je správné říci, že to duchovní svět je. Je to zkrátka realizovaný zrcadlový obraz, zrcadlový obraz realizovaný zrcadlem samotné Země. Bylo to pravé vidění, ovšem pravé vidění zrcadlových obrazů skutečnosti, která je mimo dotyčného.

To zřel Swedenborg. V zemském éteru zřel způsob, jímž zde nadsmyslové bytosti rozvíjejí síly, které pak hrají roli v životě lidí i jinak v pozemském životě. Neboť tyto éterné síly, což nejsou andělé a archandělé samotní, ale síly vibrující v éteru, hrají veskrze roli v životě Země i v životě lidí. Dnes je abnormální, aby někdo viděl do těchto skrytých éterných sil, které v okolním éteru vytvářejí éterný odraz vyšších praobrazů ducha.

Bylo to ovšem naprosto normální v dávnější epoše vývoje Země, v době, která předcházela době sluneční a kterou proto můžeme označit jako starou dobu saturnskou. Tu si uvědomíme, že člověk bude jednou moci prožít dobu venušskou, a až uplyne doba Venuše, nastane doba Vulkánu.

To se jako zvláštní druh zrění objevilo u Swedenborga: v jaké podobě kdysi existovala Země, jak se zjevovala lidem tehdejší doby a jak se jim zase jednou bude zjevovat.

Jestliže člověk dospěje k vědomému proniknutí toho, co Swedenborg zřel jako obrazy v éteru, jestliže tedy postaví proti prázdnotě vesmírného prostoru svou vlastní plnost, potom pro exaktní jasnozření nejprve zmizí bytosti, jež se Swedenborgovi éterně zrcadlí; tyto bytosti nejprve pro éterné zrění zmizí. Začnou však být slyšitelné pro duchovní slyšení, pro duchovní sluch. Když je člověk vymytý jako, abych tak řekl, vizionářské výjevy, začnou se z nich stávat inspirace, které mu z duchovního světa zaznívají do vědomí.

Můžeme tedy říci, že to, co bylo u Swedenborga nevědomou imaginací (protože se to vynořovalo v éterných odrazech), se z éterné imaginace - jestliže člověk pečlivě dbá napomenutí strážce prahu (což Swedenborg nemohl) - promění v astrální inspiraci, která se v člověku může zase plně vědomě vynořit. Tím jsem vám zároveň charakterizoval vztah oněch spíše podvědomých stavů, tedy typ náměsíčního člověka, typ Jakoba Bohma a typ Swedenborga, k tomu, čeho lze vědomě dosáhnout v intuici, imaginaci a inspiraci.

Pořadí dnes muselo být jiné, protože jsem ho popisoval z hlediska kosmu. Nepostupuje-li člověk podle názvů, ale podle věcí, a jestliže popisuje z různých hledisek, musí změnit pořadí, stejně jako se někdy může změnit pořadí pro perspektivní pohled: Bu- dou-li stát dva lidé tady a já budu stát mezi nimi, budu mít jednoho vzadu a druhého vpředu; jestliže však přeju před toho, co stojí vpředu, budu mít oba dva před sebou. Tak se také proměňují věci ve vesmírném prostoru podle úhlů pohledu, které člověk musí zaujmout.

Proto také zjistíte, že se věci v mých přednáškových cyklech objevují v různém pořadí, protože musí být podány z různých stanovisek. Kdo to nepochopí a bude postupovat podle abstraktního hlediska, ten si řekne: vždyť to vzájemně nesouhlasí. Ale jenom ten, kdo popisuje na základě předpokladů, může neustále říkat věci, které budou souhlasit i pro ryze intelektuálního člověka. Kdo však popisuje na základě skutečnosti, musí postupovat podle toho, jaká je skutečnost - a ta se z různých hledisek může ukazovat jako rozporuplná.